

משרד החינוך

מערכת שידורים לאומית

תהילה -

ספרות לכיתות יא-יב

חלק א' - מבנה היצירה

שם המורה: חנן בולר

מה נלמד היום?

- מי היה עגנון?
- סיפור מסגרת
- סיפור פנימי
- מוטיבים ביצירה
- אפיון דמויות
- רעיונות מרכזיים ביצירה

- שמואל יוסף צ'צ'קס (טשאטשקעס).
- נולד - י"ח באב ה'תרמ"ז (08.08.1887) בוצ'אץ' שבאוקראינה
- פטירה - י"א באדר א' ה' תש"ל (17.02.1970)
- 1908 עלה לארץ ישראל, כשהוא כבר סופר צעיר.
- 1912 היגר לגרמניה למשך 12 שנים.
- 1924 עלה שוב לארץ ישראל והשתקע בה עד סוף ימיו.
- ספריו של עגנון תורגמו לשפות רבות, וזכו להצלחה ולהערכה ברחבי העולם.
- ספריו של עגנון עוסקים בשאלות הקשורות לעם היהודי, בפסיכולוגיה ובנושאים נוספים רבים.
- 1966 פרס נובל.

1908 "עגונות" - הראשונה להתפרסם בא"י.

קבלת הפרס

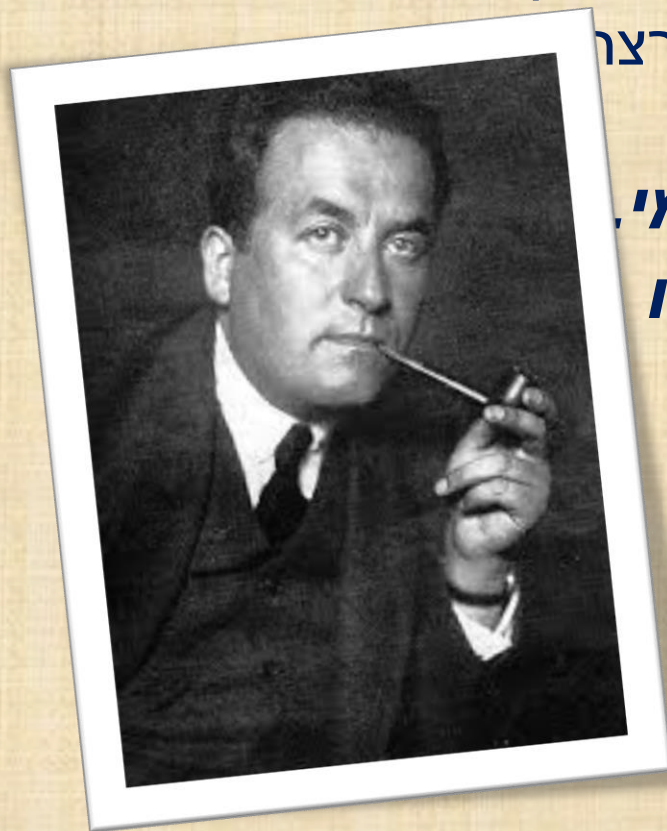

נאום פרס נובל

מתוך קטסטרופה היסטורית שהחריב טיטוס מלך רומי את ירושלים וגלה ישראל מארצו
נולדתי אני באחת מערי הגולה. אבל בכל עת תמיד דומה הייתי עלי כמי שנולד
בירושלים. בחלום בחזון לילה ראיתי את עצמי עומד עם אחי הלויים בבית המקדש
כשאני שר עמהם שירי דוד מלך ישראל. נעימות שכאלה לא שמעה כל אוזן מיום
שחרבה עירנו והלך עמה בגולה. חושד אני את המלאכים הממונים על היכל השירה
שמיראתם שאשיר בהקיץ מה ששרתי בחלום, השכיחוני ביום מה ששרתי בלילה, שאם
היו אחי בני עמי שומעים לא היו יכולים לעמוד בצערם מחמת אותה הטובה שאבדה
להם. כדי לפייס אותי על שנטלו ממני לשיר בפה נתנו לי לעשות שירים בכתב.

על יחסו לעמו

- ב-18 במאי 1967 יצא עגנון לסיור בארצות הברית, אך עם פרוץ מלחמת ששת הימים החליט לקטוע את הסיור ולחזור ארצה.

**"זה ביתי, זו ארצי. אני רוצה להיות עם עמי.
הייתי חוזר אפילו ידעתי כי את פני יקדמו
כל התותחים שבעולם".**

תהילה בין סיפור מסגרת

לסיפור פנימי

סיפור המסגרת

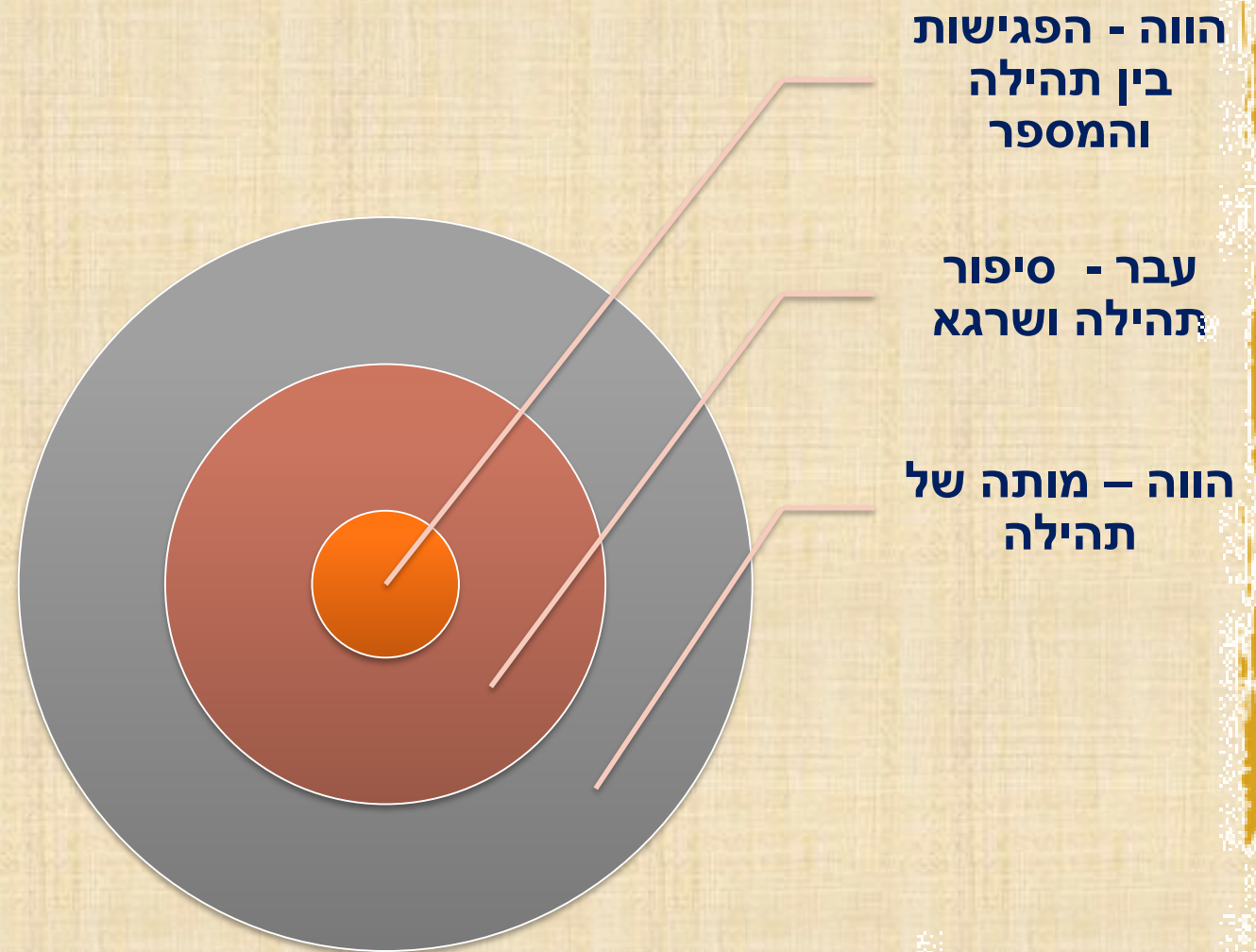
6 מפגשים

בין תהילה למספר

1. תהילה והמספר נפגשים באחד מרחובות ירושלים – תהילה מראה למספר את הדרך לבית החכם כי הוא לא מצא את הבית
2. תהילה והמספר נפגשים בדרך אל הרבנית – המספר קנה לרבנית תנור והלך אליה להביאו.
3. תהילה והמספר נפגשים בכותל המערבי – תהילה עזרה לקשישה אחרת בכותל להחזיר לה את שרפרפה מידי השוטר.
4. תהילה והמספר נפגשים אצל הרבנית – ביקור חולים, תהילה משבחת את המספר על קיום מצוות.
- (חצי פגישה - **תהילה והמספר נפגשים בכותל – המספר מדריך קבוצה של תיירים ורואה את תהילה עם מקל לראשונה.**) 5+6 תהילה והמספר נפגשים בבית תהילה – כתיבת המכתב לשרגא.

סיפור המסגרת

אקספוזיציה

המקום- ירושלים שבתוך החומות ומחוצה להן.

הזמן- ראשית המאה ה-20, שנות השלטון הבריטי בארץ, תקופת חורף, קור וגשמים, עד האביב.

המספר- מספר עד, מדריך תיירים המגיע מידי פעם לירושלים ובאחת הפעמים בלכתו לביתו של חכם ירושלמי הוא פוגש ב"זקנה אחת" היא תהילה נושאת פח מים.

המספר הוא עד שמיעה וראיה, מחפש אינפורמציות על אותה זקנה. הוא פוגש בה 6 פעמים ובכל פעם נוספת אינפורמציה חדשה המרכיבה את הפאזל של דמות הגיבורה.

המספר מנסה ללמוד על תהילה מפי דמויות המשנה איתן נפגש: הרבנית והחכם.

דמויות:

הדמות המרכזית- תהילה.

דמויות המשנה- המספר, החכם והרבנית.

יזום

במקרה

ארבע הפגישות הראשונות והמקריות.

פגישה 1 ברחוב

פגישה 3 – ליד הכותל,
שוטר בריטי בועט
בשרפרף לזקנה ותהילה
בכח עיניה משפיעה עליו

פגישה 2 – מזדמנת
למספר בזמן שהלך
לבקר את הרבנית

פגישה 4 בבית הרבנית
– תהילה מעודדת אותה
ומשוחחת איתה בשבח
ירושלים

חצי פגישה – המספר
רואה את תהילה תוך
שהוא מדריך קבוצה.
שם לב שתהילה
מזקינה.

פגישות חמישית שישית – פגישות יזומות

פגישה 5+6 אינן מקריות אלא
יזומות ע"י תהילה. היא מזמינה
את המספר לביתה ומבקשת
ממנו שיכתוב כתב מחילה
לשרגא.

נפתח ונסגר באותה נקודה

תהילה כצדקת
התחלה: "זקנה אחת הייתה בירושלים. צדקת הייתה..."
סיום: אותה צדקת עזבה אותנו...

מפגש עם החכם
בהתחלה ובסוף.

מוטיב המים
התחלה - "מצאתי לאשה אחת באה בפח מים ושאלתי אותה..."
סיום - "ועל קרקע החדר נגרו שיירי המים שטיהרו בהם את תהילה."

A large red handprint graphic with five fingers spread, centered on the page. The handprint is a solid red color and has a slight shadow effect on the light beige background.

הסיפור הפנימי

הסיפור הפנימי

תזכורת:

לפני 93 שנים, כאשר הייתה בת 11, הודיעו לה הוריה על אירוסיה לנער בשם שרגא. באותו לילה נקבע כי כאשר יגיע החתן לגיל מצוות תתקיים החתונה. בשבת, כחודש לפני יום החופה, לא בא שרגא לביתה של תהילה, והתברר כי נסע עם אביו לרבם של חסידים.

אביה של תהילה אשר היה מרודפי החסידים, קרע את התנאים וביטל את האירוסין. שרגא נשבע שלא ימחל על העלבון, ואביה של תהילה לא ביקש ממנו מחילה, אף שידע שאם מבטלים שידוך צריך לבקש מחילה מן הנעלב.

מכיוון שצורכי החתונה היו מוכנים, מצאו חתן, ותהילה נישאה לו. שרגא ואביו עברו לגור בעיר אחרת, ותהילה ילדה לבעלה שני בנים ובת. הפרנסה הייתה טובה, והיא ובעלה לקחו מלמדים לבניהם ומורה נוכרית לבת

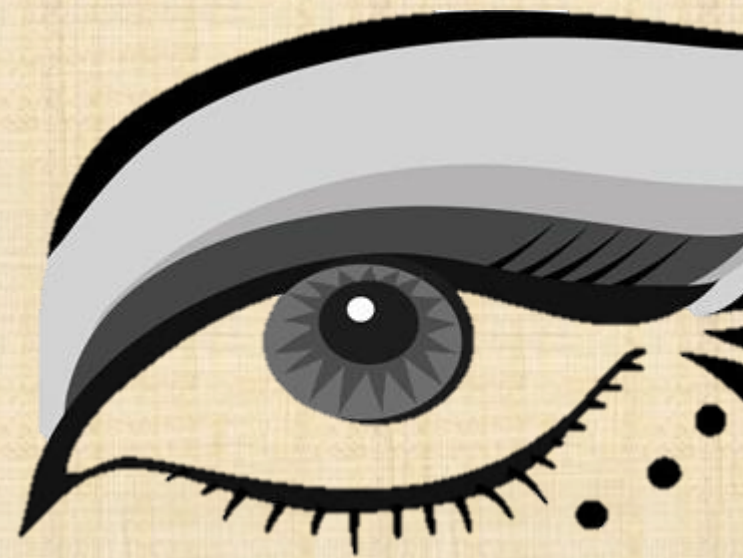

החסידיים VS הליטאים

החטא ועונשו – 5 עונשים

מות הבן השני

מות הבן
הבכור

צחוק הגורל-
בעלה הופך
חסיד

נטרפת דעתה
של בתה

מות הבעל

A person wearing a black hoodie is shown from the side, reaching out with their right hand to touch a rough, grey stone wall. The wall has a grid-like pattern of dark lines, possibly mortar or a decorative pattern. The person's face is obscured by the hood. The background is dark and out of focus.

הכפרה

כשסיימה תהילה את סיפורה, ביקשה מהמספר שיכתוב לשרגא שימחל לה, כשם שהיא מחלה לו. אומנם שרגא נפטר לפני שלושים שנה, את מכתב המחילה הכינה תהילה על-מנת לקחתו עמה לקבר. לאחר שאישרה תהילה את שטר המכירה על מקום קבורתה שבהר הזיתים, חזרה לביתה.

מבנה הסיפור הקצר: פתיחה, סיבוך והתרה.

הפתיחה- רקע על ילדותה של תהילה, האירוסין וביטולם.

הפתיחה מכילה את הבעיה.

הסיבוך- העונשים שקיבלו תהילה ובני משפחתה בגלל קריעת התנאים

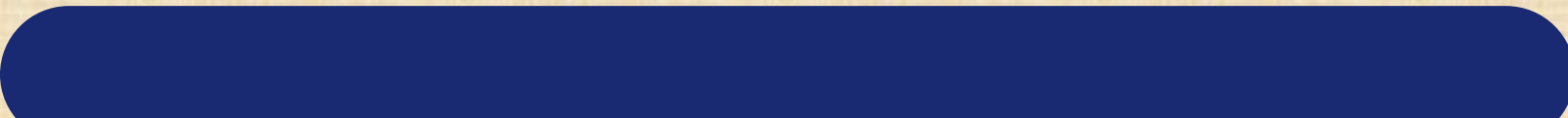
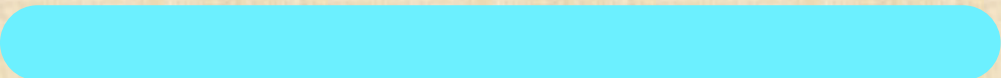
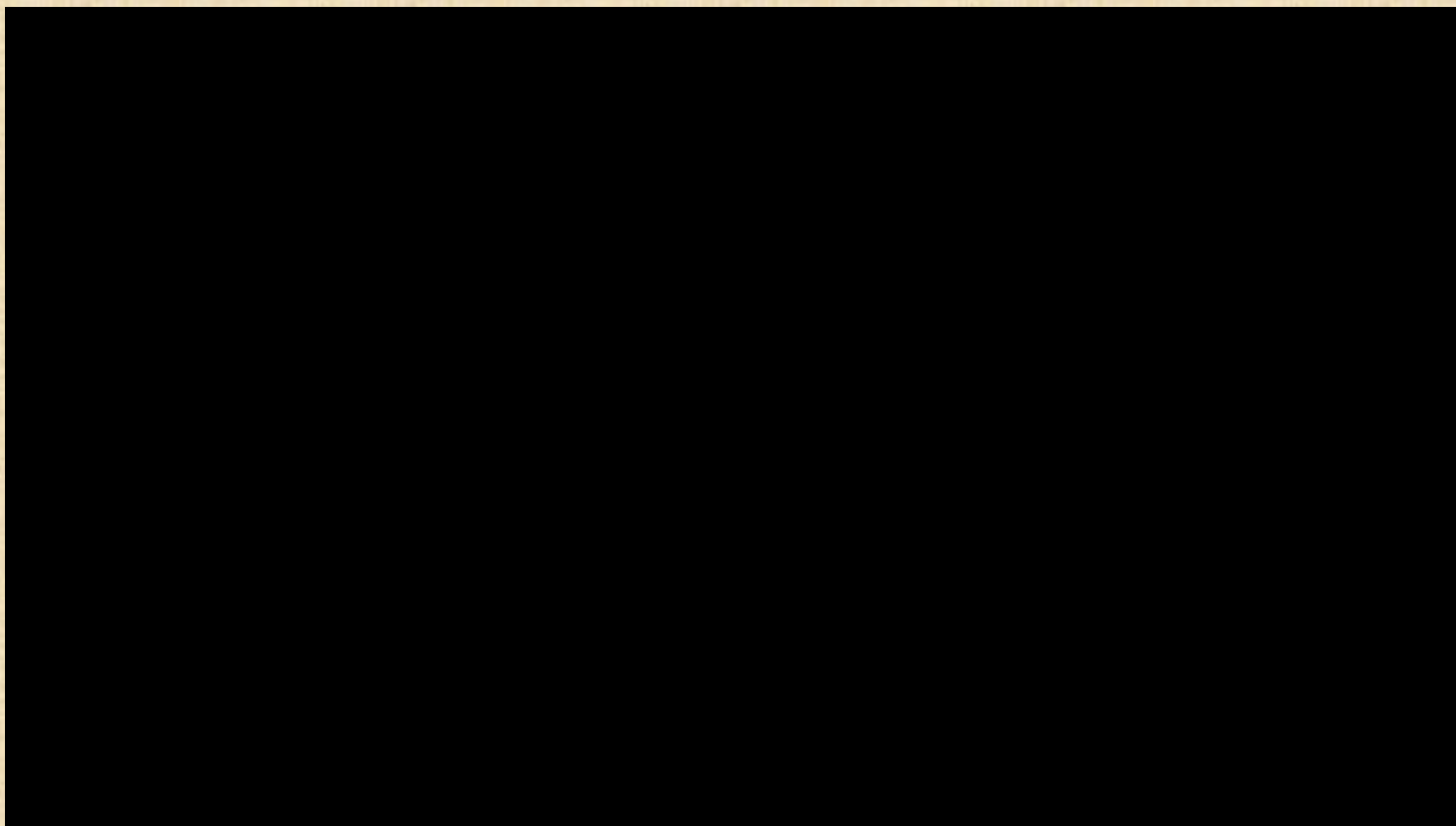
ואי בקשת המחילה.

ההתרה- מתרחשת באמצעות כתיבת האיגרת ובקשת המחילה.

כמה הילדות שלנו משפיעה על החיים הבוגרים שלנו?

- הסתכלו בסרטון: נסו לחשוב מה המסר שיש בסרטון זה?

shutterstock.com • 356650643

מה דעתכם?

האם גם לכם יש אירועים בילדות שעוד מלווים
אתכם?

שאתם זוכרים אותם היטב?
האם יש זיכרון משמעותי שגורם לכם לפעול אחרת
בחייכם הבוגרים היום?

"החטא ועונשו"

החטא ועונשו

היחס בין החטא ועונשו מבטא את הבעיה המרכזית :
האם משועבד האדם לגזרה קדומה או האם יש לאדם חופש בחירה?
העלילה משקפת את שתי התפיסות.
תהילה מכירה בחטא שנעשה – אי בקשת הסליחה משרגא על ביטול
האירוסין, כל חייה היא נושאת באשמה ומנסה לכפר על החטא במעשיה
הטובים.

חטא
אביה מבייש את שרגא ולא מבקש
לא מבקש סליחה

העונשים: בעלה הופך לחסיד, בניה מתים בעונשים ומזרים
ובתאריכים סמליים, בעלה נפטר תוך חיפושי ובתה
משתגעת, אבדה את הנכסים שלה.

פעולותיה של תהילה: עזרה ליתומים, ביקור
חולים, מתן צדקה, קריאת תהילים, הם כדי
לכפר על חטאי העבר.

מהו מוטיב?

מוטיב הוא רעיון, דמות, או חפץ שמופיעים בגלוי או בנרמז ביצירה מספר פעמים. המוטיב מאיר את היצירה ונוצר קשר של משמעות שהיא מעבר להופעה המקומית של החפץ או הרעיון.

רעיון מרכזי שחוזר ביצירה מספר פעמים (לעיתים גם כצירוף לשוני), מארגן את היצירה סביבו ומקדם אותה נקרא "מוטיב מנחה"

מוטיב "הכמעט" (הגיע לא הגיע)

- תהילה כמעט נישאת
- בניה כמעט מגיעים לגיל מצוות
- בתה כמעט מתחתנת
- בעלה יצא למצוא את שרגא – ללא הצלחה

מוטיב המים

"מצאתי לאשה אחת באה בפח מים
ושאלתי אותה.."

"ועל קרקע החדר נגרו שיירי המים שטיהרו
בהם את תהילה."

מוטיב האור והנר

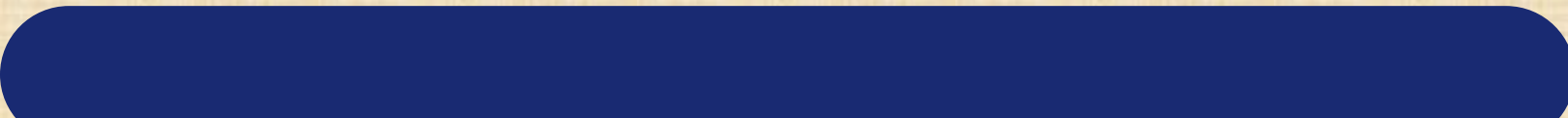
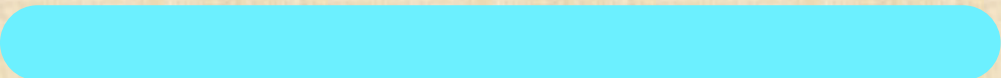
- בפתיחת הסיפור מציין המספר "אור עיניה חסד ורחמים".
- "כשנכנסתי ראיתי שנעשה בה שינוי. כל הימים היו פניה מאירים, אותו היום האירו כפליים".
- "וכשם שפניה האירו כך האיר חדרה"(לפני מותה)
- " היה הולך ודועך כנר נשמה עם תפילת נעילה"(בנה לפני מותו).
- שרגא בארמית - נר.
- תהילה מסמלת את ירושלים, ו"ירושלים אורו של עולם".

מה ראינו?

משרד החינוך

מערכת שידורים לאומית

תהילה -

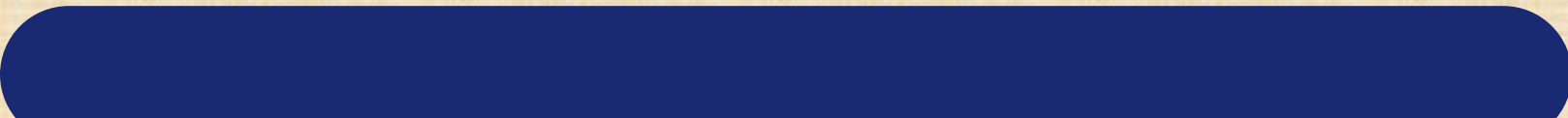
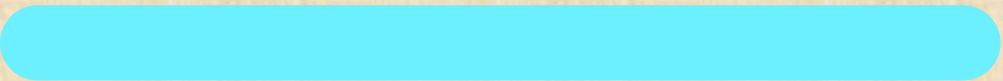
ספרות לכיתות יא-יב

חלק ב'- אפיון דמויות ורעיונות מרכזיים

שם המורה: חנן בולר

אפיון הדמויות ורעיונות מרכזיים

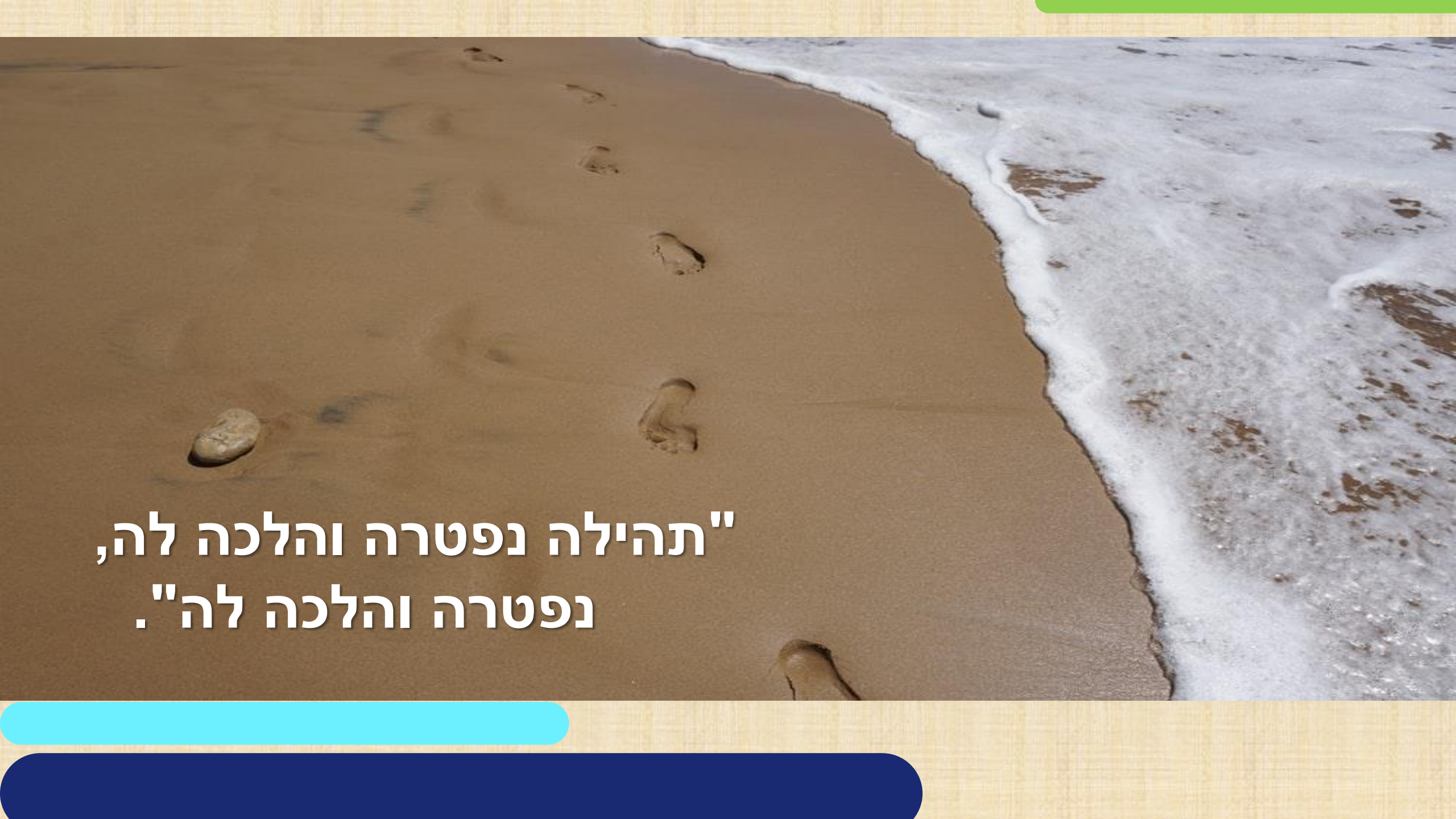

המספר

- עזב את הארץ בילדותו.
- שייך לעולם החדש
- שאיפה לקודש (למעשה העלילה "מוטענת" ברצונו לפגוש את תהילה).
- מספר עד - בעל מידע מצומצם.

עמדתו מובעת באמצעות נימה אירונית ובאמצעות פניה ישירה לקורא.
הפניות הישירות יוצרות קשר ביניהם ומחזקות את מהימנותו

A photograph of a sandy beach with several footprints leading from the foreground towards the ocean. The waves are breaking on the right side of the frame, creating white foam. The sky is not visible.

"תהילה נפטרה והלכה לה,
נפטרה והלכה לה".

אפיינו את הילד?

איזה תכונות אופי יש לו?
האם שמח? סבילן?

חכם
סקרן
מוחצן
מעמד כלכלי טוב
מסודר
ועוד..

תהילה

צדיקה, חכמה, חניננית וענווה. זריזה ולא נראית זקנה. נוחה לכל אדם. עוזרת לנזקקים. רואה כל דבר באופן חיובי. מקיימת מצוות. מסתפקת במועט. צנועה. שמה מעיד על אחת מתכונותיה – היא מרבה לקרוא תהילים ועל כן אנו יודעים שהיא דתיה. תהילה אינה דמות טראגית למרות שעברה אסונות בחייה, זאת משום שהיא מקבלת את גורלה ואינה מאבדת את אמונתה באל.

אפיון עקיף – שם

אישה מאמינה- קוראת תהילים

כינוי – "תהילה לאל חי"

מהללת ומשבחת את הבריות

זקנה – תילי – ולבסוף שמה יוצא לתהילה

אפיון עקיף - המעשה

כל פגישה היא טפח נוסף

מכפרת על חטאי אביה – ממקום שלקבלה ואהבה

לא מותירה דבר לאחרים לפני מותה

כדרך הצדיקים – יודעת מתי תמות

אפיון ישיר

צדקת הייתה.

חכמה הייתה

וחניננית הייתה

וענוונתנית הייתה

אור עיניה חסד ורחמים

וקמטי פניה ברכה ושלו

בת 104

זריזות של עלמות

מאור פניה שלום וחיבת קולה נחת רוח

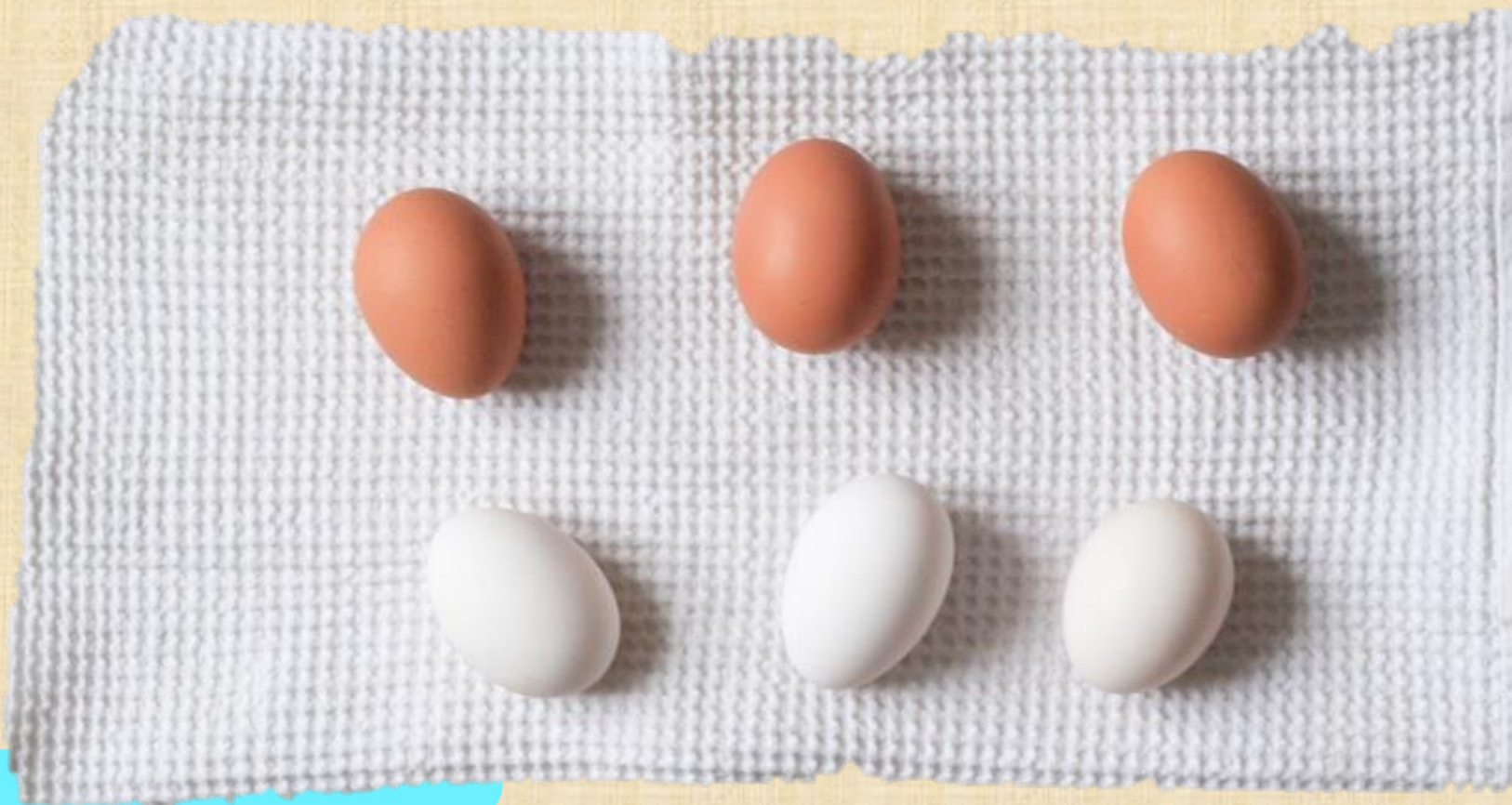

המשך אפיון תהילה: סמל לירושלים

- נוף היצירה הוא ירושלים.
- גם אצל תהילה וגם בירושלים ישנו יופי פנימי המקרין על החוץ.
- שילוב של עבר והווה, של זקנה ונעורים, של ישן וחדש .
- תהילה אוהבת את ירושלים ומשבחת אותה.
- בני אדם מוסיפים לירושלים "עיר הקודש" , אך היא לא, שקדושתה של ירושלים נמצאת כבר בשמה עצמו. גם בשמה של תהילה יש מן הקדושה " אני תהילה לאל חי" .
- תהילה משקפת בחייה את ירושלים- בחורבן בו היא נמצאת בחייה גם נמצאת ירושלים, וכפי שלירושלים יש חטא קדמון של מחלוקת גם היא נושאת על גביה חטא שכזה.
- בתכונות נפשה היא משקפת את ירושלים, ברוחניות ובקדושה.

אכלוגיה ניגודית

הרבנית - אנטיתזה לתהילה

**פסימיות, קוטריות, נראית ומתנהגת כזקנה,
מתעניינת בכסף ורכוש, אנוכית.**

הרבנית

נרגנית

אנוכית - מלבד
נכדה

רק מתלוננת עם
האדם

מתלוננת על הקור
של ארץ ישראל

מתלוננת על אף
שהתנור מחמם אותה

כועסת על
המחדשים

מתגעגעת לכבוד
שזכתה לו בחו"ל

בית מלוכלך
שהמדרגות אליו
שבורות

תהילה

מסבירה פנים
ומעוניינת לעזור

מתעניינת בכל
אדם

רואה את הטוב
באנשים

ראתה כבר קור
גרוע משל ירושלים

מחמיאה למספר
על קניית התנור

מסתגלת – לתנור
מטלטל ועט כדורי

מאושרת על
ישיבתה בירושלים

מגורים: בית
מצוחצח דומה
לבית תפילה

החכם

דמות שטוחה

1. באנלוגיה ביניהם, מעצים את דמותה

2. מעביר לנו מידע עליה:

הייתה עשירה גדולה בחו"ל, מתו בניה, הניחה

עסקיה ובאה לירושלים, הדור שהכיר את

תהילה כבר איננו, גילה של תהילה (90+11),

תהילה לא ביקשה ממנו דבר, מפרט את מעשי

החסד של לבריות - "צדקת פשוטה כמשמעה".

החכם

מתעניין רק
בחידושי
תורה

תהילה

פתוחה
לחידושים

הלכה

מוסריות,
אמונה

לא מכיר

מכירה את
המספר

רעיונות מרכזיים ב"תהילה"

הגורליות

סיפורה של תהילה מדגיש את הגורליות בחיי האדם.

- פגישות "לכאורה"
- ביטולי האירוסין
- מות בנה בתאריך אירוסיה.
- מות בתה לפני נישואיה

שאלת הרע בעולם

2 פרדיגמות

המספר

עולם גורלי

חוסר צודק

הכל קרה לה באופן אקראי

כל אדם נועד להכיר את מי שיכיר
ומתי שיכיר – "הכל מוכתב ע"י
הגורל/הקב"ה

תהילה

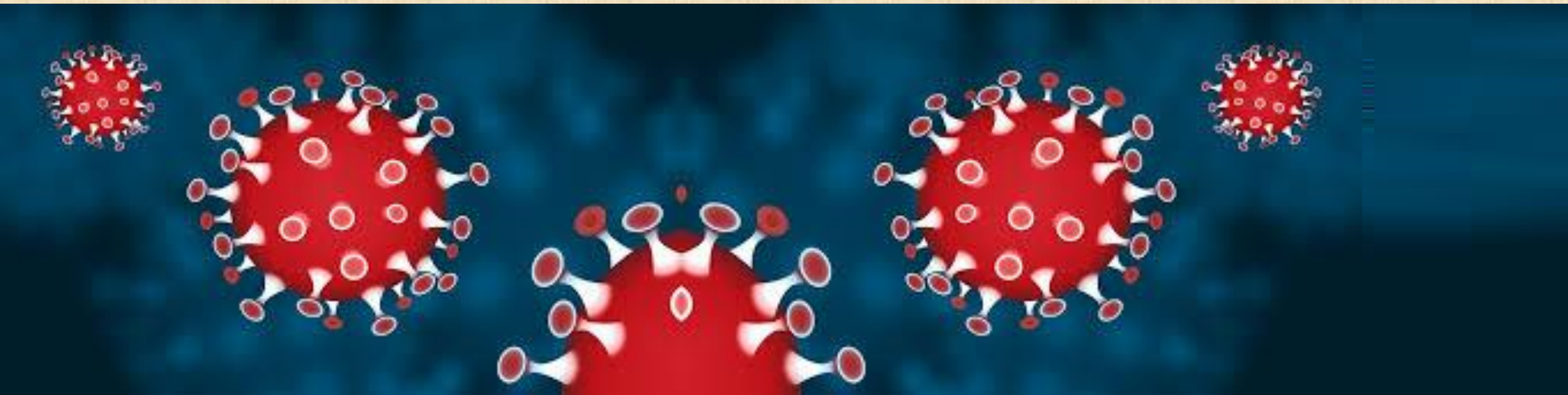
האדם קובע את גורלו

הנהגת צדק בעולם

מה שארע לה, תוצאת החטא – אי
בקשת המחילה, חינוך הבת אצל
נוכריות

כל המעשים קצובים לאדם, אך
הבחירה בידיו כמה מזמורים יאמר בכל
יום – יש בחירה ובהתאם ענישה ושכר

"אם אלוקים ירצה אני אדבק.."

ביקורת חברתית

דתיות קנאית ללא ערכיות

• קריעת התנאים ללא מחילה
• הנשים המתפללות ואינן דואגות לזקנה המושפלת

מחלוקת

• בין חסידים לליטאים
• המחלוקת בין הרבנים על השוחט, אם שחיטתו כשרה וזו גרמה שאדם נהרג, אנשים נעשו עניים ואדם אחד נאסר

ירושלים של מעלה וירושלים של מטה

ירושלים של מעלה

ירושלים מתוארת
בקדושתה ויופיה בציטוטי
פסוקים ומאמרי חז"ל
המהללים אותה, וכן דברי
תהילה והמספר.

ירושלים של מטה

ירושלים מתוארת בעליבוته
הנוכחית - בתים רעועים
ומוזנחים, השתלטות ערבית על
נכסי קודש וצדקה, הכותל - סמל
לקדושתה נתון תחת כיבוש
משפיל, וכד'

ה"זמן"

היצירה עוסקת במתח הקיים בין עולם העבר, שהוא עולם תמים והרמוני, לבין עולם ההווה שהולך ומתרחק מחויית התום והקדושה.

מתח זה קיים בתוך נפשו של המספר אשר חווה את העולם המודרני ושייך אליו, אולם הוא משתוקק אל עולם העבר.

הזמן מהותי עבורו

המספר

"עד שלא יצאתי מירושלים לא הכרתי אותה. משחזרתי לירושלים לא הכרתי אותה"

כלום אפשר שהיא מאותן הזקנות שהכרתי בירושלים קודם שירדתי לחוצה לארץ, והרי רובן ככולן כלו מרעב בימות המלחמה

תהילה

אלמלא בגדי זקונה שעליה לא ניכר בה שמץ זקנות

כלום אפשר שהיא מאותן הזקנות שהכרתי בירושלים קודם שירדתי לחוצה לארץ, והרי רובן ככולן כלו מרעב בימות המלחמה

פורצת את גבולות הזמן

סיפורה של רונה רמון ז"ל

היצירה עוסקת בסוגיית "צדיק ורע לו", זו
שאלה קיומית שאנו נפגשים בה לא מעט
בחיינו.

מה רונה עשתה עם האסונות שפקדו אותה?
אם איזו גישה לדעתכם היא הלכה?

10.

מדינת ישראל
משרד החינוך

שימוש ביצירות מוגנות בזכויות יוצרים ואיתור בעלי זכויות

השימוש ביצירות במהלך שידור זה נעשה לפי סעיף 27א לחוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007. אם הינך בעל הזכויות באחת היצירות, באפשרותך לבקש מאיתנו לחדול מהשימוש ביצירה, זאת באמצעות פנייה לדוא"ל rights@education.gov.il